

„Minden jó könyv olvasása olyan, mintha elmúlt századok legdelebb embereivel, e művek szerzőivel társalognánk.” (Descartes)

APécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara és a Kaposvári Katonai Ügyészség 2007. május 18-án tudományos tanácskozással¹ emlékezett meg a magyar katonai büntetőjogi kodifikáció páratlan jelentőségű alkotásainak, a Rákóczi-szabadságharc országgyűlésén, az 1707-es ónodi diétán becikkelyezett egységes hadiszabályzat (Regulamentum Universale) és a „Hadi Regulák, Artikulusok, Edictumok és Törvények” kiadásáról szóló katonai szabálygyűjtemény (Edictum Militare) megalkotásának háromszázadik évfordulójáról. Az emlékülés anyagát Bögöly Gyula és Hautzinger Zoltán kötetbe szerkesztette, mely 2007-ben Pécsen jelent meg *Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma* címmel.

Már a kiadvány tartalomjegyzéke is tanúskodik arról, hogy milyen sokszínű, de mégis homogén a kötet anyaga; a tizennégy tanulmányt összefogó kohéziós tényező a Rákóczi-szabadságharc, illetve a magyar büntető jogalkotás mérföldkönek tekinthető produktuma, a kuruc katonai büntető törvénykönyv és hadi szabályzat.

A világos megfogalmazás, a jogtörténelem olvasmányos, közérthető előadása és a szerzői kar tagjainak személye a garancia, hogy az ezt a történelmi korszakot megismerni és megérteni kívánó olvasó kitűnő tanulmánykötetet vehet kezébe.

A kiadványt Kovács Tamás legfőbb ügyész köszöntője nyitja meg, amely önálló tanulmányként is értékelhető, hiszen amellet, hogy a 300 év előtti jogalkotás jogtörténeti jelentőségét méltatja, rövid áttekintést is ad a katonai büntetőjog történetéről.

Bögöly Gyula tudományos értekezéséből – amely a katonai büntetőeljárás személyi és tárgyi hatályának évszázadokon átívelő alakulását vizsgálja az Edictum Militare szabályaitól kezdődően egészen a hatályos törvényben meghatározott rendelkezések ismertetéséig – megtudhatjuk, hogy a katonákra vonatkozó büntetőjogi, eljárási és bírósági szervezeti szabályok az általános szabályokon felül mindig külön testet alkottak.

Czigány István hadtörténeti jellegű írásában adatszerűen mutatja be a kuruc sereg kialakulását, a regularitás elveinek megfelelő szervezését, illetve a szabadságharc fontosabb hadi eseményeit, nagy hangsúlyt helyezve az elbeszélésre, az állam- és hadtörténelmi összefüggésekre. A szerző munkája közelebb visz a Rákóczi-szabadságharcban egymással szembekerült császári és kuruc sereg egyenlőtlen küzdelme okainak megértéséhez is.

Eperjes Krisztián tanulmányában kísérletet tesz arra, hogy az Edictum Militare rendszerét a mai kor tudományos szemléletmódján át láttassa. A szerző nemcsak bemutatja és értelmezi az adott törvényi rendelkezéseket, hanem igyekszik azokat fogalmi rendszerbe helyezni, és didaktikailag fontos magyarázatokkal ellátni.

Farkas Gyöngyi az Edictum Universale megalkotásához vezető utat bemutató írásában rávilágít a magyar hadsereg szervezet egyoldalúságát megszüntetni kívánó II. Rákóczi

Konferenciakötet az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma alkalmából

Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma
Szerkesztette: Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán
Kódex Nyomda Kft., Pécs, 2007, 296 p.
ISBN 978 963 87160 5 7

Ferenc hadseregszervezésének állandó problémájára, a „szedett-vedett kuruc sereg” fegyelmetlenségére, a tábori rend és fegyelem hiányára, amely létkérdéssé tette a katonaság belső rendjének megszilárdítását, amelyet a vezérlő fejedelem elsősorban a katonai, illetve hadi jog eszközeivel kívánt megvalósítani.

A tanulmánykötet kellemes meglepetése *Fenyvesi Csaba* gondolat kísérlete, melyben a szerző a klasszikus szónoki beszéd és a modern perbeszéd elemeit ötvözve szenvedélyes hangú védőbeszédet intéz II. Rákóczi Ferenc bíráihoz, a szabadságért és az emberi jogok fundamentumáért küzdő vezérlő fejedelem bűncselekmény hiányában történő felmentését indítványozva.

Hautzinger Zoltán monografikus igényű munkájából a magyar katonai büntető igazságszolgáltatás kodifikációjának történetét ismerhetjük meg a honfoglaló magyarság korától kezdődően egészen a rendszerváltás utáni katonai büntető eljárási szabályozás bemutatásáig. A szerző rávilágít, hogy a katonai büntetőjog korszakokon átívelő fejlődésének kiemelkedő állomását jelentették az erdélyi fejedelmi hadiszabályzatok, s ezek között is a legjelentősebb források a kuruc kori hadi törvények, melyek a szabadságharc bukását ugyan nem élték túl, de a későbbi katonai jogalkotásra nagy hatást gyakoroltak.

Herke Csongor jogtörténeti tanulmánya a büntető perrendtartásról szóló 1896:33. törvénycikk megalkotásáig tekinti át igen részletesen a magyar büntetőeljárás, azon belül is elsősorban a sommás (szóbeli) eljárások történetét, és kitér a Regulamentum Universale vonatkozó rendelkezéseinek elemzésére is.

Kardos Sándor munkája nyomán képet kaphatunk a magyar katonai bírászkodás 16–17. századi helyzetéről, valamint a Rákóczi-szabadságharc alatti rendszeréről és működéséről. Nézete szerint a Rákóczi-kori katonai igazságszolgáltatás fontos mérföldkö, hiszen számos olyan eljárási alapelv elérésére törekedett, amely az akkor uralkodó inkvizitórius eljárással szemben kifejezetten akkuzatórius elemeket hordozott (a szóbeliség, a feljelentő bizonyítási kötelezettsége, a védő szerepével kapcsolatos felfogás), másrészt ez volt az első kísérlet a magyar nyelven lefolytatott büntetőeljárás szabályozására.

Mezey Barna alapos figyelmet érdemlő írásában az ónodi országgyűlésen elfogadott katonai szabályzatok jogtörténeti jelentőségét vizsgálva megállapítja, hogy a Regulamentum és az Edictum szabálygyűjtése messze több, mint egy egyszerű katonai büntető törvénykönyv, hiszen általános szabályzatként funkcionál, a hadsereg működésére vonatkozó aprólékos szabályozást foglal magába, felöleli a törvénykezési szervezet leírását is, miközben tartalmazza a fegyelmi eljárásra és a büntető peres eljárásra vonatkozó processzuális szabályokat is, ugyanakkor büntető szabályai, elvei és intézményi megoldásai a „civil” társadalom jogára is jelentős befolyást gyakoroltak.

Ódor Imre olvasmányos stílusú cikkében a Rákóczi-szabadságharc egyik epizódja, a kurucok dél-dunántúli hadjárata és Pécs 1704-es feldúlása tükrében vizsgálja a fejedelemnek és környezetének a nagyrészt irreguláris hadakból álló kuruc sereg legalább egy részének a reguláris harcra való alkalmassá tétele érdekében tett erőfeszítéseit.

Pap János rövid történeti áttekintésében bemutatja a katonai parancsnoknak a katonával szembeni büntetőeljárásban betöltött szerepét az államalapítástól egészen a katonai bűnvádi perrendtartásról szóló 1912:33. tc. vonatkozó rendelkezéseinek bemutatásáig, s megállapítja, hogy a releváns jogi szabályok lényegében mindvégig azt az elvet követték, amely szerint a katona mindenben a parancsnokának van alárendelve.

Sléder Judit tanulmányában a büntetőeljárás megindításának feltételeit, annak módját és a nyomozás legalapvetőbb szabályait elemzi az első magyar honvédségi katonai bűnvádi perrendtartás, az 1912:33. tc. rendelkezései alapján.

Tóth András kiforrott írásában a hadbíróági eljárásnak a Regulamentumban és az Edictum Universaleban meghatározott szabályait vizsgálja, értékes információkkal szolgálva az olvasó számára.

Tremmel Flórián írásában a tricentenárium ünnepén a katonai büntetőeljárás jelenkori alapkérdéseit vizsgálja, a hatályos szabályozással párhuzamba állítva a katonai igazságszolgáltatás Rákóczi-kori modelljét. A professzor elemzését a katonai büntetőeljáráshoz sok tekintetben közel álló fiatalok elleni büntetőeljárás jelenlegi hazai szabályaival történő összevetés teszi még gazdagabbá és tanulságosabbá.

A tanulmánykötet külön is kiemelésre méltó érdeme, hogy mellékletében hasonló kiadásban teszi közzé a Rákóczi-szabadságharc katonai büntető törvénykönyvét, az Edictum Militarét. Ez nemcsak a jogtörténet érdeklődők számára lehet mérvadó, hanem annak – a régi magyar nyelvet is felidéző – áttanulmányozásával a büntetőjogi dogmatika iránt érdeklődő elméleti és gyakorló jogászok is értékes információkkal gyarapíthatják tudományos ismereteiket.

Összegzésképpen megállapítható, hogy jogirodalmunk e tanulmánykötet által gazdagabb lett. A nagy formátumú történelemformálóhoz, II. Rákóczi Ferenchez és fejedelmi jogalkotásához méltó, olvasható könyv született, amely segíti az érdeklődőket abban, hogy közelebb kerüljenek a pragmatikus eljárásjoghhoz, s elősegítheti a jog történelmi szerepének jobb megértését is.

Deák Zoltán

Jegyzet

¹ Az emlékülésről beszámoló olvasható a *Jogtörténeti Szemle* 2007. évi 2. számának 68–69. oldalán, Böggöly Gyula és Hautzinger Zoltán tollából: *A katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma: tudományos emlékülés az 1707. évi ónodi országgyűlésen elfogadott hadi törvények háromszázadik évfordulója alkalmából* (A szerk.)

Degré Alajos könyvvé formált előadásvázlatai

Degré Alajos: Magyar alkotmány- és jogtörténet
Szerkesztette Béli Gábor

Készült Dr. Degré Alajos egyetemi tanár 1950/51. tanévben tartott előadásai nyomán (Vallás és Közoktatásügyi Miniszter V. számú Jegyzetsokszorosító Irodája, Pécs, 1950/51)

IDResearch Kft. / Publikon Kiadó – Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2009
ISBN: 978-615-5001-13-0

A magyar történelem számára sajnos nem ismeretlen egyetemi tanárok történelmi-politikai elvárások, körülmények okozta, olykor méltatlan, máskor tragikus életútja. A híres orvosprofesszornak, Balassa Jánosnak egy időre, a jogtudós Tipula Péternek örökre búcsút kellett intenie az egyetemi katedrának, míg a neves –

szintén jogtudós – Frank Ignác a személyét ért folyamatos zaklatások miatt öngyilkos lett.

A 20. század második fele legendás tudományos egyéniségének, az apja (Degré Miklós), nagypapja (Degré Alajos) és nagybátyja (Degré Lajos)¹ révén jogászokban bővelkedő családba születő Degré Alajosnak (1909–1984) szintén a politikai körülmények miatt kellett félbeszakítania egyetemi karrierjét.

Degré Alajos Zalaegerszezen született, de iskoláit már Budapesten végezte, egyetemi tanulmányait pedig a budapesti tudományegyetem jogi karán folytatta s fejezte be.² Bírói pályája mellett folyamatosan tanított, előbb a budapesti egyetemen Illés József mellett (adjunktusként, majd 1939-ben magántanárrá habilitálták), utóbb 1948-tól Pécsen, s 1949-től végül ott lett tanszéki joggal felruházott előadó.³ Lendületesen induló szakmai karrierjét előbb a II. világháború törte meg (hét évre), majd 1956-os tevékenysége miatt – miután a hallgatók szeretve tisztelt tanárukat megválasztották az egyetemi nemzetiség